

Medtem ko je v četrti sekciji nastopil z referatom le udeleženec iz naše republike (**Dušan Biber** s poročilom »Socialna struktura nemške manjšine v Sloveniji med obema svetovnima vojnama«), je bilo največ aktivnih slovenskih udeležencev v peti sekciji. O »Socialni in politični pripadnosti slovenskih partizanov v letu 1941« je govoril **Ivan Križnar**. Med drugim je v referatu poudaril vlogo mest in podeželja v prvem letu NOB na Slovenskem. Osrednji del njegovega referata pa je bila analiza dokumentacije o pripadnikih Narodnoosvobodilne vojske tako v Sloveniji kot v partizanskih enotah drugih jugoslovanskih narodov. Govoril je tudi o vplivnosti socialne in politične pripadnosti slovenskih partizanov iz leta 1941 na revolucionarni značaj NOV in PO Slovenije ter na značaj NOB. Vojnega obdobja se je dotikal tudi referat **Toneta Ferenca** »Socialni aspekti množičnega izganjanja Slovencev iz Slovenije med drugo svetovno vojno«. Ob pritegnitvi novega dokumentarnega gradiva je med drugim opozoril na tri sestavine nemške raznarodovalne politike v Sloveniji, na množično izganjanje Slovencev, na množično naseljevanje Nemcev ter na poskus ponemčenja ostalega prebivalstva. Orisal pa je tudi skupine ljudi, predvidene za izgon, razlike med okupatorjevimi načrti in njihovo uresničitvijo, še posebej pa naj omenimo raziskavo socialne sestave prebivalstva, predvidenega za izgon iz Slovenije, socialno sestavo izgnancev ter socialni kriterij nemškega okupatorja pri izganjanju Slovencev.

V povojno obdobje je poseglo poročilo **Vladimirja Klemenčiča** o »Razvoju slovenske vasi po drugi svetovni vojni«, ki je s stališča geografa podalo procese urbanizacije slovenskega podeželja ne le v SR Sloveniji, ampak na celotnem slovenskem etničnem prostoru.

Tretji kompleks vprašanj, ki so ga v tej sekciji obravnavali slovenski udeleženci, je bilo manjšinsko vprašanje ter zdajšnji položaj naših manjšin v Italiji in Avstriji. Tako je **Janko Jeri** orisal položaj Slovencev na območju Trsta in Julijske krajine vse od preloma našega stoletja dalje, pri čemer se je še posebej ustavljal ob jezikovnih podatkih italijanskih ljudskih štetij. **Albina Lük** je (v skupnem referatu z **Vero Klopčič** in **Štefanom Šošem**) govorila o »Procesih raznarodovanja na narodnostno mešanem območju Prekmurja med obema svetovnima vojnama« ter se pri tem dotaknila nekaterih aspektov takratnega položaja madžarske manjšine pri nas. V povojno manjšinsko problematiko sta v tem okviru še zlasti posegla **Dušan Nečak** in **Janez Stergar**. Prvi je govoril o »Vplivu socialne in upravne prestrukturacije dvojezičnega območja južne Koroške v luči volitev 1945–1971«, medtem ko je drugi aktualizirano poročal o »Metodah prisilnega raznarodovanja koroških Slovencev« s posebnim poudarkom na položaj po drugi svetovni vojni. Poleg tega sta obravnavala družbene strukture v slovenskem zamejstvu še dva referata. Ravnatelj Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu **Karel Šiškovič** je v prvem razpravljal o »Razvoju družbeno-gospodarske strukture Slovencev po drugi svetovni vojni«, medtem ko je **Tone Zorn** poročal o »Socialno-gospodarski strukturi in avstrijskih ljudskih štetjih na slovenskem in mešanem delu avstrijske Koroške« v istem obdobju.

Neposredno na kongres sta se v dneh pred kongresom navezovali še posvetovanji jugoslovanskih arhivskih in muzejskih delavcev. Prvo je nosilo naslov »Arhivsko gradivo o dejavnosti tov. Tita«, drugo pa »Razvoj, vloga in pomen zgodovinskih muzejev v SAP Vojvodini«.

Tone Zorn

POROČILO O VIII. ZBOROVANJU ARHIVSKIH DELAVCEV SLOVENIJE

Arhivsko društvo Slovenije je organiziralo VIII. zborovanje arhivskih delavcev Slovenije od 20. do 22. oktobra 1977 v dvorani Šeškovega doma v Kočevju. Zborovanju je prisostvovalo okoli 100 arhivskih delavcev, zgodovinarjev in predstavnikov organizacij združenega dela iz Slovenije in Hrvaške.

Nastopni referat je imel **Vladimir Žumer** z izčrpnim pregledom ohranjenosti, dostopnosti in urejenosti arhivskega gradiva za kočevsko območje delanem po znani literaturi in po neobjavljenih popisih fondov, ki jih hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za zunanjo ljubljansko regijo v arhivskem skladišču v Kočevju. Opozoril je na velike vrzeli pri starejšem gradivu, ki so nastale zaradi uničevanja med

vojno, in ma razdrobljenost fondov, ki se hranijo v raznih arhivih, muzejih in pri drugih imetnikih, kar otežuje raziskovalno delo.

O arhivističnih problemih na gradivu po 1945. letu je govoril **dr. Jože Žontar**, ki je v glavnih črtah orisal družbene spremembe po osvoboditvi, ki so imele odraz tudi na nastajajočem arhivskem gradivu. Zaradi ogromnih količin povojnega gradiva, ki se deloma že hrani v arhivskih zavodih deloma pa še pri ustvarjalcih, je poudaril potrebo po izdelavi kriterijev za izločanje nepomembnih delov gradiva iz prejšnjega razdobja in po sestavi dobrih in konkretnih tipskih izločitvenih seznamov za nastajajoče gradivo. S tem bi preprečili kopičenje nepotrebne papirja v arhivih, vzpostavili večjo preglednost nad gradivom in s tem omogočili večjo dostopnost za raziskovalno uporabo. Različni sistemi pisarniškega poslovanja, nepopolna registraturna pomagala, številne organizacijske spremembe pri ustvarjalcih arhivskega gradiva odpirajo vprašanje ureditve tega gradiva. Uporaba klasičnih urejevalnih principov ni več možna pri novejšem gradivu. O tej problematiki so govorili tudi na mednarodnih arhivskih kongresih (npr. v Moskvi 1972). Vedno bolj se uveljavlja mnenje o uporabi urejevalnega principa svobodne klasifikacije za novejšo gradivo oz. razvrščanje gradiva po funkcionalnih opravilih.

Aktualen problem arhivske službe je varstvo nastajajočega in pri ustvarjalcih hranjenega gradiva. O tem je poročal **Peter Klasinc**, ki je obdelal trenutno stanje te službe v SR Sloveniji z ugotovitvijo vidnega napredka v zadnjih letih. Vzpostavitev arhivske mreže na vsem teritoriju SR Slovenije in povečana usmerjenost v varstvo gradiva pred prevzemom imajo za posledico večjo preglednost nad ustvarjalci in nastajajočim gradivom. Stanje pa še vedno ni zadovoljujoče predvsem zaradi neodgovornega odnosa ustvarjalcev arhivskega gradiva do lastne pisane dediščine.

Ing. Štefan Fajmut je razglabljal o uporabi mikrofilma v dokumentaciji izven arhivskih zavodov. Namen je v ekonomski računici zaradi večjega izkoristka prostora (nepotrebnost večjih arhivskih skladišč in časa (hitrejša najdba željenega podatka posebno še ob uporabi računalniške tehnike). Ob uporabi mikrofilma pri nekem ustvarjalcu naj bi se originalno gradivo sprotno uničevalo. Arhivi vztrajajo na originalni hrambi trajnega gradiva, medtem ko za netrajno gradivo morajo dopustiti možnost sprotne uničevanja po opravljenem zapisu na mikrofilm. Ob tem referatu se je razvila burna diskusija, ko je bilo sproženo vprašanje odnosa papir—mikrofilm kot dveh nosilcev informacij, kateremu drugemu je poslovni svet vedno bolj naklonjen. Mikrofilmanje gradiva ni nekaj novega tudi v arhivih, saj mnogi med njimi opravljajo varnostno mikrofilmanje vsega starejšega gradiva, ki ga hranijo (npr. Zgodovinski arhiv Ljubljana) ali pa samo pomembnejših fondov.

Nada Majcen je poročala o konservaciji in restavraciji arhivskega gradiva pri nas in v svetu s posebnim poudarkom na slovenskih razmerah. Ugotovila je potrebo po postavitvi centralne konservatorske delavnice in po izšolanju ustreznega strokovnega kadra.

Skozi oči uporabnika — raziskovalca je podal **dr. Mirko Stiplovšek** poročilo o ohranjenosti in dostopnosti arhivskega gradiva v slovenskih arhivih v svojem referatu Arhivsko gradivo in raziskovanje socialistične graditve. Opozoril je na vrzeli v gradivu zlasti iz let takoj po osvoboditvi, na preveliko razdrobljenost fondov in na pomanjkljive preglede nad gradivom, ki ga hranijo slovenski arhivi. Stanje urejenosti povojnega gradiva je boljše v Zgodovinskem arhivu CK ZKS in deloma v regionalnih arhivih, medtem ko Arhiv SR Slovenije še ni pričel z urejevalnimi deli na gradivu po 1945. letu. Krivda za take razmere je v pomanjkanju strokovnega kadra. Referent je govoril tudi o nujni povezavi med arhivskimi delavci in raziskovalci najnovejše slovenske zgodovine.

Dr. Tone Zorn je obravnaval uporabo tiskanih virov — konkretno lokalnih uradnih glasil — pri proučevanju slovenske krajevne zgodovine v razdobju 1945—1970. Omejil se je na kratke vsebinske značilnosti teh glasil kot napotilo prihodnjim raziskovalcem.

V duhu tradicionalnih prizadevanj po sodelovanju z našimi najvažnejšimi uporabniki, tj. zgodovinarji, so bila vključena tudi predavanja s tematiko zgodovinskega razvoja naše družbe po osvoboditvi. Ti referati so pionirsko delo na področju znanstvene obravnave slovenskega povojnega razvoja, gledanega s širšega aspekta. Pregled upravne razdelitve v Sloveniji je podal **dr. Vasilij Melik**, organizacijo ljudske oblasti je obdelala **Jera Vodušek-Starič**, oris organizacije družbenih služb pa **Antoša Leskovec**.

Zborovanje je sprejelo sklepe o nujnosti ustvaritve materialnih in kadrovskih pogojev za delo na gradivno po osvoboditvi, o pospešitvi reševanja perečih strokovnih vprašanj, o proučitvi možnosti, ki jih nudijo nova tehnična sredstva kot pripomoček v sistemu informiranja, o pospešitvi obdelave vprašanj, ki so povezana z zakonodajo in metodologijo dela ter o vključitvi arhivov v projekt Zgodovina Slovencev 1945—1976.

V okviru zborovanja je bil nastop Akademskega komornega zbora Kranj v počastitev dneva arhivov — 20. oktobra kot spomin na ta dan 1943. leta, ko je Upravna komisija za osvobojeno slovensko ozemlje naročila okrožnemu referentu v Velikih Laščah, da zaščiti arhivsko gradivo na Turjaškem gradu.

Marjan Drnovšek

DRUGA OKROGLA MIZA JUGOSLOVANSKIH EKONOMSKIH ZGODOVINARJEV

Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani je v dneh od 26. do 29. oktobra 1977 nudil svoje gostoljubje drugi okrogli mizi jugoslovanskih gospodarskih zgodovinarjev, ki je obravnavala temo »Zgodovina prometa v jugoslovanskih pokrajinah«. Srečanje je organizirala sekcija za gospodarsko in družbeno zgodovino Zgodovinskega društva za Slovenijo ob sodelovanju večine članov odbora društva. Pokrovitelj posvetovanja je bil tov. Livij Jakomin, član IS skupščine SRS, predsednik Republiškega komiteja za promet in zveze.

Okrogla miza je bila v sejni dvorani Inštituta za zgodovino delavskega gibanja. Število obiskovalcev posvetovanja mi bilo pretirano visoko (skupni obisk je znašal okrog 70 poslušalcev), vendar je prav to in pa dejstvo, da so si referenti in poslušalci sedeli nasproti okrog mize, omogočilo pristne stike, živahno debato in prijateljsko vzdušje. K temu je doprinesla tudi zanimiva razstava kopij starih zemljevidov, ki jo je organizator pripravil v avli Inštituta.

Posvetovanje je bilo tematsko razdeljeno tako, da so uvodnim, splošnejšim predavanjem prvega dne (26. X.) dopoldne popoldne sledili referati o cestnem prometu; drugi dan (27. X.) je bil posvečen železniškemu in rečnemu prometu; tretji dan (28. X.) smo obiskali Postojno in prisostvovali referatom o pomorskem prometu v Slovenskem primorju. Temo pomorskega prometa na vzhodni obali Jadrana je obravnaval zadnji dan posvetovanja (29. X.).

Po pozdravu predsednika Zgodovinskega društva za Slovenijo, prof. dr. Ignacija Vojeta in ravnatelja Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, dr. Franceta Kresala, ki sta udeležencem okrogle mize zaželela uspešno in plodno znanstveno delo, se je začel delovni del posvetovanja. Uvodno predavanje je imel pokrovitelj druge okrogle mize, tov. Livij Jakomin. Po splošnem opisu razvoja prometa v svetu v preteklih razdobjih se je posvetil konkretnim problemom prometa v današnjem času pri nas. Osvetlil jih je z dobršo mero kritičnosti. Temu referatu je neposredno sledila diskusija, ki je poudarila pomen zgodovinskih spoznanj za tovrstne probleme; potrdila je, da smo v izvajanjih tov. Jakomina slišali vrsto podatkov, ki v tisku še niso bili objavljeni in so bili zato za poslušalce izredno zanimivi. Predavanje dr. Ivana Ercega, ki je sledilo uvodnemu, je nosilo naslov »Promet kot proizvodna komponenta in kot način in sredstvo povezovanja ljudi«. V njem je sintetično obdelal razvoj in pomen kopenskega prometa skozi zgodovino in govoril o raznih faktorjih, ki so nanj vplivali. Tretje dopoldansko predavanje dr. Smilje Djurović je zajemalo ožjo problematiko; obravnavalo je osnovne metodološke probleme pri raziskovanju vpliva razvoja železniškega prometa na socialno strukturo v Jugoslaviji med obema vojnama. Izredno živahna diskusija k referatomu je odprla nekaj bistvenih vprašanj pri obravnavanju razvoja prometa: namreč ali le-ta sodi v sektor proizvodnje ali ne; načela je vprašanje kontinuitete v razvoju prometa od rimskih časov do današnje dobe. Diskutantni so obžalovali, da vzporedno z referatom dr. Ercega nismo slišali še podobno zasnovanega referata o pomorskem prometu. Prof. dr. Zwitter je v diskusiji poudaril pomen političnih momentov ob ekonomskih za razvoj prometa po posameznih pokrajinah. Odprta so bila še nekatera druga vprašanja (npr. vprašanje socialnega aspekta, nacionalne integracije jugoslovanskega juga itd.), ki se jih ob široko zastavljenem problemu referent ni dotaknil.